

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

106.c.14.

Om

Religions-Forfølgelse.

En Stemme

fra

Nik. Fred. Sev. Grundtvig,
Præst ved Bartou.

Kjøbenhavn 1842.

Paa den Wahlfte Boghandlings Forlag.

Trykt hos J. E. F. Græbe.

106. C 7.3

At jeg ikke før, under Forfølgelsen af Gien-
berne, har grebet Pennen for at give min Stem-
me, dertil er den simple Grund, at jeg maatte ansee
min Stemme om Religions-Forfølgelse for noksom
bekiendt, og det var først ved en Indrykkelse i Ber-
lings-Nyisen (Nr. 46) om „Baptisternes Religions-
frihed,“ jeg blev opmærksom paa, at udentviøl Mange
hos os betragte Sagen i saa stærkt et Lys, at de ikke
see, det er ene og alene om Religions-Forfølgelses
Christelighed, Dansthed, Roesværdighed og Gavnlig-
hed, det her gælder. Hvorvidt nemlig Religions-
Frihed burde være en udtrykkelig Grund-
Bestemmelse i ethvert Borgerligt Selskabs Forfatning,
og hvorvidt det er ønskeligt i en Stat, trods
al Uenighed i Troens og Salighedens Sag, dog at
bevare kirkelig Ensamhed, det er et ver-
denhistorisk og filosofisk Spørgsmaal, hvorom der
kan tvistes til Verdens Ende, og hvorpaa jeg her slet
ikke vil indlade mig, men hvorvidt enten Christen-
dommen, den Augsburgske Confession,
eller Erfaringen tilraader Religions-Forføl-
gelse, det er saa let og dagligdags et Spørgsmaal,
at skøndt der til gyldig at besvare det kan udfordres lidt
mere end den „sunde Mennekkforstand,“ er det Mere
dog saa lidt, at det i det mindste maa forudsæt-

tes hos alle dem, der har lært Kirke-Historie og er Præster i en Stats-Kirke, som bekiender sig til Christendommen og den Augsburgske Confession. Da jeg nu selv er en af disse Præster, tør jeg ikke længer undlade at stille Sagen i sit rette Lys ved at vise:

- 1) Det er Religions-Forfølgelse, naar man fængsler og straffer enten Siendøbere eller Andre, blot fordi de udøve og udbrede en fra Stats-Kirkens afvigende Gudsdyrkelse.
- 2) Religions-Forfølgelse strider baade mod den „Christelige Tro og Bekiendelse“ og mod den „Augsburgske Confession,“ som Danmarks Kongelov erklærer for vor Stats-Kirkes Grundvold.
- 3) Erfaring lærer, at Religions-Forfølgelse ikke formindsker men formerer Splid og Uenighed i et Rige.

Kunde det lykkes mig at oplyse disse jævne Sandheder, blot med Tiendedelen af den Klarhed, de har for mig, da er jeg sikker paa, den Danske Regiering enten vilde affaffe Straffe-Lovene mod religiøse Secter, blot som saadanne, eller dog lade dem være døde og magtesløse, thi at det ingenlunde er af Lyst, den Danske Regiering over Religions-Forfølgelse, det baade følger af den Danske Tænkemaade, der frister langt mere til Eigegyldighed end til Strænghed, og det viser sig umiskienkelig i den Omhu, hvormed Man, i det mindste fra Oven, stræber at formilde Lovens Strænghed.

At det nu virkelig er Religions-Forfølgelse

se, naar man stævner og straffer enten Siendsbere eller Andre, blot fordi de har en fra Stats-Rirkens afvigende Gudsdyrkelse, og søge at udbrede den, uden at man enten beskylder dem for Misgierninger under Paastud af Gudsdyrkelse, eller for et Profelytmageri, der gjør Indgreb i Andres borgerlige Frihed og Rettighed, det maa jeg egenlig forudsætte som en afgjort Sag, da det ikke kan bevises klarere end det beviser sig selv. Det lader sig nemlig kun tilsyneladende modsigge, ved, med den strengeste Formalisme, at paastaae, Bedkommende dømmes og straffes ingenlunde for deres afvigende Gudsdyrkelse, men blot for vitterlig Dvertrædelse af et vist Lovsted, en vis Forordning eller Placat; thi den Omstændighed, at Forfølgelsen er lovmæssig, kan vel Dommeren forsvare sig med, naar han beskyldes for Grusomhed, men Forfølgelsen opfører naturligviis ikke derved at være hvad den er, og bliver kun, ved at foretages efter Lovens Forstrift, en ordenlig og lovmæssig Forfølgelse. Derimod indrømmer jeg strax, som man seer, at der godt kunde være Noget, som de Paagiældende uden al Føie kaldte Religions-Forfølgelse, naar de nemlig begif en borgerlig Misgierning under Paastud af at den hørde til deres Gudsdyrkelse, eller naar de enten stræbde at paanøde Andre deres Religions-Meninger, eller at besnaffe Umyndige; thi for det Første skulde Loven, efter mine Tanker, ætte dobbelt Straf, og det Andet burde neppe

være Stats-Religionens egne Tilhængere, end sige Andre tilladt. Om G i e n d ø b e r n e især vilde jeg ogsaa sige, at naar de haardnattet vilde blive ved at d ø b e paa a a b e n M a r k, da kunde de, uden al R e l i g i o n s - F o r f ø l g e l s e, straffes d e r f o r, ligesom C a t h o l i k e r n e, hvis de, mod Forbud, foretog offenkjendte Processioner paa Gader og Stræder; men saalænge det ikke er dem betydet, og de l i g e s a a v e l straffes for h u s l i g e Forsamlinger, som for aabenlyse, efter vore Sæder stødende og under vor Himmeleegn tit aabenbar farlige, Dypelser, saalænge staae de baade for Venner og Fiender som M a r t y r e r e r for hvad der skal være Alle en Samvittigheds-Sag, og Klage med Rette over Religions-Forfølgelse. Vist nok kan man sige, at G i e n d ø b e r n e har f o r h o l d s v i i s liden eller ingen Grund til at klage, s a a l æ n g e Stats-Kirkens egne Tilhængere forfølges med Loven og straffes, blot fordi de holde „gudelige Forsamlinger,“ enten paa anden T i d, andet S t e d, anden M a a d e, end de Anordnede, eller ogsaa kun i større A n t a l end En af C h r i s t i a n d e n S j e t t e s Forordninger bestemmer; men fordi disse stakkels Menneskers Forfølgelse maa kaldes meget haardere og ubegribeligere, saa vedbliver dog G i e n d ø b e r n e s ligesuldt at være en F o r f ø l g e l s e.

At nu Religions-Forfølgelse skulde være c h r i s t e l i g: enten en christelig P l i g t eller en af C h r i s t e n d o m m e n tilladt Handling, det har jo vist nok P a v e n i R o m og hans Geistlighed giennem mange Aarhundreder paastaet, og da vi

Alle er Børn af Papister, maa det ikke undre Noget, om der endnu hænger lidt Papisteri ved os, især naar vi høre til den Geistlige Stand; men mellem Protestanterne veed jeg dog Ingen, der har paaستاet, det lod sig bevise, enten af det Ny Testamente eller af Christendommens Aand, at man skulde eller maatte forfølge dem, der havde en anden Gudsdyrkelse, enten med Ild og Sværd, eller dog med Pengebøder, Fængsel og andet deslige. Meget mere troer jeg, det er ganske almindelig antaget imellem os, at al sliG Forfølgelse i Grunden er aldeles stridende baade mod Christendommens Aand og Bogstav, saa det skal kun være af visse Stats=Maarsager, selv Protestantiske Dyrigheder nødes til i en vis Grad at lukke Døren for Christendommens Bud og efterligne de hedenske Romere, ligesom allerede Mange af de døbte Keisere og siden Paverne i Rom og mange saakaldte christne Dyrigheder gjorde.

Hvad nu den Paaastand angaaer, at den verdslige Dyrighed ingenlunde kan ordne Alt i Staten efter Christendommen, da indrømmer Ingen det villigere end jeg, thi Christendom kan jo kun kræves af dem, der frivillig bekiende sig til den, og kan, efter Erfaringens Vidnesbyrd, ei engang nær forudsættes hos alle dem, og det er dog meget skadeligt i ethvert Rige at forordne hvad man forud veed, kan ikke følges; men naar vi nu er enige derom, at selv den christeligste Dyrighed maa, naar den er klog,

lade være at anordne mange aabenbar christelige Ting, saa maa man ikke siden komme og sige, det enten paaligger eller sommer sig for en christen Dyrighed, netop som en saadan, at anordne en saa aabenbar uchristelig Ting som Religions-Forsølgelse. Heller ikke maa man sige, at Kongeloven forpligter den Danske Regiering til Religions Forsølgelse; thi forpligter den Regieringen til Noget i denne Henseende, da er det aabenbar til det Modsatte, med mindre det skulde befindes, at den Augsburgske Bekiendelse stred tvertimod den Christelige Tro og Bekiendelse, thi begge Dele skal efter Kongeloven vældig handhæves og beskyttes; men stred de mod hinanden, var det jo aabenbar umueligt at handhæve dem begge, og til Umueligheder, veed man, giælde ingen juridiske Forpligtelser. Forudsat imidlertid, at Religions-Forsølgelse strider mod Christendommen, da er her end ikke Skygge af Uenighed, thi at den Augsburgske Confession udtrykkelig protesterer mod al Religions-Forsølgelse, det er unægteligt.

Vil man derfor paastaae, at den Danske Regiering er enten forpligtet eller berettiget til Religions-Forsølgelse, da maa man hverken udlede det af Christendommen eller Kongeloven, men af Noget, der nødsager eller dog berettiger den til at see bort fra begge Dele.

At nu Stats-Kirken skulde være noget Saadant, der stod baade over Christendommen og Kongeloven, saa Regenten, som dens Over-

hoved eller øverste Biskop, kunde have enten Forpligtelse eller Berettigelse til Noget, der stred mod Christendommen og Kongeloven, det vilde være den mest fortvivlede Paastand, da den Danske Stats-Kirke jo slet ikke er andet end en Indretning til at bevare og forplante den christelige Tro og Bekiendelse og den Augsburgske Confession, og forsvinder, med alle sine lovlige Rettigheder, saasnart de tænkes bort. Om derfor nu end hele Geistligheden paastod, at til dens vældige Handhævelse og Beskyttelse hørde Religions-Forfølgelse, saa maatte den Danske Stats-Kirke dog først ved Loven løsrides fra den christelige Tro og den Augsburgske Bekiendelse, før den kunde handhæves ved Noget, der stred imod disse.

Nu nægter jeg, for min Part, hverken den Danske eller nogen Regiering Ret til, paa eget Ansvar, at ombytte og omstabe sin Stats-Kirke saa tit og som den anseer det for tjenligt, og fandt den sig altsaa bedst tjent med en Kirke-Indretning, der, som den Papistiske, krævede Religions-Forfølgelse, da var derom, borgerlig, ei meer at sige, end at den, efter Erfaringens Bidnesbyrd, tog mærkelig feil.

Stod det nu klart for den Danske Regiering, at hvad der har indviklet den, meget mod sin Lyst, i en Religions-Forfølgelse, er hverken Lutherst Christendom eller Kongeloven, men kun Stats-Geistlighedens naturlige Lyst til at være fri for Medbeilere, da vilde Den sikkerlig føle Drift til at gjøre med de kirkelige eller rettere præstelige

Straffe-Love mod saakaldte „Riættere og Sværmere,“ som Den har gjort med dem om „aabenbare Skrifte og tvungen Altergang, Halsjern og Helligbrøde, Leiermaal og Skilsmisser,“ men dog er den Bemærkning vist ikke overflødig, at Religion=Forfølgelse aldrig har formindsket men kun formeret Splid og Uenighed i Rigerne.

Fred og Enighed er nemlig ikke blot de Danstes Livstykke, men er ogsaa Vilkaaret for ethvert Selskabs Fasthed og kraftige Virksomhed, saa for Freds og Enigheds Skyld maatte en klog Regiering, naar det gjordes nødvendigt, selv opoffre hele sin Statskirke, end sige da en Haandsfuld Giendøbere. Derfor altsaa Erfaring lærde, at Religion=Forfølgelse enten var et nødvendigt eller dog et godt og nyttigt Middel til at vedligeholde eller tilveiebringe sand Fred og Enighed, da blev den vist nok ikke derved christelig, men Christi Rige er jo heller ikke af denne Verden, og Regieringen kunde da godt forsvare en Haardhed, der vilde være gavnlig allevegne og var i Danmark aldeles nødvendig.

Dette, at Kirke=Sagerne ikke under nogen Omstændigheder maae forstyrre den borgerlige Fred, var, saavidt jeg har kunnet mærke, den Danske Regierings Tankegang alt i mange Aar, og er det formodentlig endnu, saa, hvis jeg endnu, som i min Ungdom, var uenig med den herom, og tænkte, at en Regiering, selv paa Freds og Enigheds Bekostning, skulde i Stats=Styrelsen følge Christendommens Aand og de Lutherste Grundfætninger, da vilde jeg vel lige-

fuldt, som jeg altid har gjort, stemme, med Biskop Balle, mod al Religions=Forfølgelse, som uchristelig og antilutherst (papistisk), men i vore Dage, da man har faaet Nok af Storm og Strid, Riv og Splid, og trænger høit til at værne om, ja til ordenlig at kiele for, den Smule Fred og Enighed, der end er levnet; i vore Dage maatte jeg strax forudsee, jeg meget heller maatte spare min Uleilighed, og, hvis jeg ikke endnu kunde slaae mig til Ro, da udvandre til England, hvor den borgerlige Splid paa kirkelige Grunde hører til Dagens Orden.

Nu derimod, da ikke blot Englands og hele Verdens; men selv Danmarks Historie lærer, at Religions=Forfølgelse, langt fra at tilveiebringe borgerlig Fred og Enighed, meget mere nedbryder dem i Bund og Grund, nu vilde jeg være aldeles vis paa at trænge igiennem med min Stemme, naar der ikke var en langt anderledes høirostet Stemme, som mange Bandedes Lyd, der, trods al Erfaring, paastod, at steendød Orden og stiv Ensformighed er Kilderne, hvoraf al borgerlig Fred og Enighed udspringer, saa de maa, uden videre Spørgsmaal, fremtvinges og forfægtes til det Yderste. Her nytter det slet ikke, om man end med en Salomons Wiisdom kunde udvikle, at der ikke er en forfængeligere Ting under Solen end Anvendelsen af steendød Orden og stiv Ensformighed paa det af Naturen saa mangfoldige og letbevægelige Neneske=Liv; thi vore Tidens Statsmænd er ikke af den Tro, at Staten kun er en Form, hvorunder

Menneske = Livet med alle sine store Kræfter skal, saa fuldstændig og saa frit som mueligt, udvikle sig til en skøn Harmoni, men paastaae sædvanlig, at dette Menneske = Liv, enten det kan eller ikke, skal finde sig i den døde Orden og dræbende Ensomighed, som „Staten“ nu engang kræver og har, som en høiere Enhed, al Ret til at kræve. Kun forgiæves spørger man dem, hvad denne „Stat“, som hverken er Regiering eller Folk, hverken en menneskelig Indretning til fælles Bedste, eller en guddommelig Indretning til Mandens Udvikling og Sandheds Seier, men kræver sig alt dette opoffret, hvad det dog er for en „Uting“ eller Uvætte, og hvorfra den udleder sin ligesaa ubegribelige som uindskrænkede Ret, hvormed ingen enten guddommelig eller menneskelig Ret kan bestaae? Man faaer sædvanlig intet Svar, og maa være glad, naar man ikke faaer det ventelige Svar, at Staten, som kræver al anden Opoffrelse, kræver ogsaa Opoffrelsen af slige ørkesløse Grublerier og unyttige, ja, foruroligere, altsaa skadelige Spørgsmaal. Det nytter ligesaa lidt, om man søger naturhistorisk (genetisk) at oplyse, hvorledes dette urimelige og for Menneske = Livet utaalelige Stats = Begreb er opkommet, at det er unaturlig udklækket i de Ægyptiske Vager = Dyne, opdraget i den Romerske Røver = Stat, opsminket i den Pavelige Skriverstue, begrundet paa de Tydske Universiteter, og forgudet af de Chinesiske Mandariner, saa det er i Norden ligesaa vildfremmed som i England eller Grækenland,

og kan da vist ikke gjøre større Lykke her end i sin Hjemstavn, eller paa de Steder hvor det, efter Fattig-Lovene, har erhvervet sig Forsørgelses-Ret. Nei, enten antager man det for en blot Spas, der i det Høieste er vittig, eller for en af de sværmeriske, vildledende, foruroligende Anstuelser, Staten ogsaa, for sin Selv-Opholdelse eller Fuldkommengjørelse, maa bekæmpe og undertrykke.

Gaaer man nærmere paa Livet, og spørger, hvad det nyttede Raadet i Jerusalem, for hvad de kaldte Statens og Lovens guddommelige Ret, at forfølge Christendommen, eller nyttede Rom, for sin evige Bestandigheds og mageløse Gensformigheds Skyld, at gjøre det Samme, eller nyttede det hellige Romerske Rige, for Romer-Rettens, den Hellige og den Sognes, for det Bestaaendes og en vis indført Ordens Skyld, at forfølge Luther og alle Protestanterne; da er det sædvanlig, som man talde om den Sne, der faldt ifjor, hvormed ingen fornuftige Folk vil bryde deres Hoved iaar, uden det skulde være for at udregne, hvor mange Sommer høi den vilde ligget, naar den havde været ligelig fordeelt paa en givet Overflade. Det nytter vel ikke engang at spørge, hvad det nyttede Spanien og Portugal, at de virkelig, ved Censurens og Inquisitionens Hjelp, fik baade Reformationen og al fri Yttring af Menneskelivet undertrykt, eller om den Fred og Enighed, disse Riger nu til Belønning nyde, virkelig er at misunde dem? Det nytter vel ikke, thi de der sværme for

Staten med fuldkommen Orden og Ensamformighed, vil finde store Mangler i denne Henseende baade hos Cardinal Rsimenes og Philip den Anden, Mangler, som rigtig nok kun de Tydske Protestanter (Der, for Principets Skyld, burde været kvælt i Fødselen) har lært at afhjælpe, men afhjælpes nu daglig (tænke de) til evig at forebygge enhver saadan ny Omvæltning.

Holder man sig derimod til, hvad vi alle veed, naar vi blot besinde os paa det, og spørger: hvorvidt man i vore egne Dage har bragt det hos os med at formere Freden og tilveiebringe Enighed, da turde det dog maaskee blive indlysende, at i det mindste hos os og i dette Dieblik er Religions=Forfølgelse ikke det Middel, man skal fristes til at vælge.

Det Første, jeg kan huske, altsaa for 50 Aar siden, var Danmark og Norge berømt over hele Europa for Fred og Enighed, og det med Rette, thi vel var man allerede den Gang temmelig uenige baade om Stats-Kirken og inden i den, men Folk kunde sige og skrive baade om den og om Geistligheden hvad de vilde, og have saa lidt eller saa meget med dem at gjøre, som de lystede, og derfor gjorde det ikke mindste Brud paa den borgerlige Fred og Enighed, især da Biskop Balle, hvor slemt han end selv rakkedes til, ikke kunde taale at høre et Ord om Religions=Forfølgelse eller verdslig Eyang i Troes-Sager. Det var i vor Trykkefriheds og den Franske Revolutions unge Dage, ja, i deres Drenges-Alder, saa Regieringen og „Constitutio-

nen af 1660" giennemhegledes slemt i Klubberne og paa Papiret; men det gjorde intet Indtryk paa Folket, og alle de, der havde nogen Religion, fandt at den Danske Regiering var anderledes god at leve under, end den Franske, som forfulgde al Religion. Der holdtes vel hist og her i Norge, i Fyen og i Sjælland, nogle gudelige Forsamlinger, men de gik saa stille af, som de i Stormgaden, og Ingen ændfede dem, saa de var nærmere ved selv at sove ind end ved at vække Andre.

Bed Overgangen til det ny Aarhundrede, da han med Jernspiret besteg Thronen i Paris, da begyndte først hos os nogle Herredsfogeder, Sorenskrivere og Amtmænd, som sværmede enten for Fritænkeriet eller for Politiet, paa nogle Præsters Anmodning, at tage Christian den Sjettes Forordning om de gudelige Forsamlinger ned af Hylde, hvor den længe havde hvilet i Fred hos de Andre, som ligge der endnu, og gav dem til at forfølge „de Hellige“ i Sjælland, og fornemmelig i Norge, hvor Bondeknosen Hans Hauge ordenlig gjorde Opsigt og rev ned paa Geistligheden, ikke, som Skif var hos honette Folk, for deres Geistligheds men netop for deres Verdsligheds Skyld. Ved denne Forfølgelse bragde man det saavidt, at der i den Norske Bondestand, som hidtil havde været den Danske Regiering med Liv og Sjæl hengiven, reiste sig en Misfornoielse og avledes et Nag, som, hvis Skilsmisfen ikke snart var indtraadt, maatte have fremkaldt den i en ganske anden Skikkelse, og var

Forfølgelsen ikke ved samme Leilighed ophørt, skulde vist Professor Helm aldrig være kommet til at foreslaae en endnu langt værre Forfølgelse paa den Norske Stats-Kirkes Vegne, thi den vilde da været begravet i Moders-Liv.

I Danmark, hvor Forfølgelsen ingenlunde var saa glubst, og hvor Folket er langt mere flidfindet, har den, Gud ske Lov! endnu hverken vakt stor Misfornøielse med Regjeringen, eller sat Stats-Kirken i øiensynlig Fare; men den har dog efterhaanden faaet de gudelige Forsamlinger udbredt over hele Riget, selv i Sælland, hvor Anlæget kun er meget fiint, og har endelig foranlediget Gienføber-Optøjerne, som, ved endnu strængere at forfølges, snart maatte give hele Bevægelsen et politisk Præg, og en mod Statskirken aldeles fiendtlig Retning.

Saa vidt er man kommet, blot ved den Smule Religions-Forfølgelse, man har øvet, og som dog, da den var bedst igang, pludselig standsedes ved vor nuværende Konges, da Prinds Christians, lyse Blik og bestemte Erklæring, at naar Præsterne anraabde den verdslige Arm om Hævn over de gudelige Forsamlinger, da skulde det undersøges, hvordanne Sjælesørgerne selv var. Hvormeget vi dere vilde vi da ikke været, om Dette ikke var skeet for henved tyve Aar siden, og hvis de gudelige Forsamlinger havde fundet det aandelige Medhold, eller den aabenbare Udtrædelse af Stats-Kirken faaet det Omfang, jeg baade kunde givet og fristedes høilig til at give dem!

Mar behøver ikke at sige mig, det klæder ilde, og er en farlig Sag; ved slige Leiligheder at tale om sig selv, thi det har jeg længe vidst; men kunde man sagt mig, hvordan man skal oplyse en Punkt, stor eller lille, enten i den Danske Stats-Kirkes eller nogen anden Historie, uden at omtale eller nævne den, da skulde jeg med Fornøielse fulgt Anviisningen. Har mit Forhold til den Danske Stats-Kirke i en heel Menneske-Alder historisk kun været det samme, som enhver anden gammel „Personel-Capellans“ og ung „Wartou-Præsts,“ da er det vist nok latterligt at nævne det i en anden Historie end Stats-Calenderen, men det kan jeg umuelig troe paa Nogens Ord, da min egen Erfaring siger mig, at, det være nu til Gode eller Skam, saa har mit Forhold til den Danske Stats-Kirke, siden 1810, været et ganske eiendommeligt, og er saa i denne Time, og jeg mener virkelig, jeg behøvede blot imorgen at træde ud af den Danske Stats-Kirke, for at overbevise selv de mest vantroe derom.

Altsaa, da jeg for tredive Aar siden med en vis „Opfigt“ tog den Danske Bibel og den Augsburgske Confession ned af Hylten, og Geistlighed en derfor vilde havt mig bandsat, og de, skøndt det mislykkedes, dog lukkede alle Hovedstadens Prælestole for mig og stræbde at spærre mig al Udsigt til Præstelig Virksomhed, og da dette varede hele fyy Aar; vilde det da ikke været ganske rimeligt, om jeg havde holdt „gudelige Forsamlinger“ med de ikke Faa, der gierne hørde mig, og er det ikke rimeligt, at

naar man des aarsag havde forfulgt mig og mine Tilhørere, de „gudelige Forsamlinger“ da vilde udbredt sig baade hurtigere og videre, og kommet i et langt betænkeligere Forhold baade til Sogne-Præsterne og til Regieringen, end de er nu?

Fremdeles, saa da jeg for femten Aar siden med en vis „Opfigt“ tog den „christelige Tro og Betiendelse“ fra Arildstid, saavelsom den „Augsburgske Confession“, i Forsvar mod en af Præstelærerne i Stats-Kirken, men straffedes derfor med en Injurie-Proces og Censur, saa jeg fandt Embeds-Stillingen i en saa fortviolet Stats-Kirke utaalelig, og ønskede ret inderlig at maatte udtræde af den, med hvem der vilde følge mig og holde fast ved hvad Kongeloven sagde, skulde vældig handhæves og beskyttes, og da denne min pinlige Stilling varede over ti Aar; er det da ikke næsten ubegribeligt, at der ingen Udtrædelse skedte, og vilde dog en Saadan, hvis den var skedt, ei været Stats-Geistligheden dobbelt forhadet, og Stats-Kirken endeel farligere end Gienløberiet, og rimeligviis, ved tilsvarende Forfølgelse, fremkaldt en borgerlig Splid og Uenighed, som Danmark i det mindste ikke i vor bevægede Tid vilde forvundet!

Saa vidt kunde, og saavidt maatte, uden Sammenstødet af mange heldige, aldeles uberegnelige Omstændigheder, Religions-Forfølgelse paa Stats-Geistlighedens Anmodning bragt os fra borgerlig Fred og Enighed, og saavidt maae vi, desuagtet, meget snart komme, hvis man bliver ved at for-

følge *Siendøberne*, istedenfor at lade baade dem og de gudelige *Forsamlinger* ontrent flotte sig selv, og løser derimod *Sognebaandet* saavidt *Sacramenterne* angaaer, og tillader dem, der maatte finde *Strupler* enten ved *Barne daaben* eller ved *Dverøfelsen*, at opsætte deres *Børns Daab*, til de kan svare for dem selv, og da at faae dem neddyppede i *Stats-Kirken*.

At en saadan fredelig *Udfærd* i *Troes*, *Samvittigheds* og *Saligheds-Sagen* er baade *Christelig* og *Lutherisk*, og selv overensstemmende med *Valles Lærebog*, vilde det vist nok være let at bevise; men hvad nytter det dog i den *Danske Stats-Kirke* at beraabe sig *juridisk* enten paa den „*Christelige Tro og Bekiendelse*“ eller paa den „*Mugsburgske Confession*“ eller paa „*Valles Lærebog*,“ efterat halvtredsiendstyve *Mars Erfaring* har lært, ikke blot at *Bisper*, *Præster* og *Professorer* tænke og tale himmelvidt forskiellig om disse Ting, men ogsaa, at *Domstolene*, ved hver forefaldende *Leilighed*, erklære, at de ikke kan indlade sig paa *Realiteten*, men blot paa *Formen*! Skulde det virkelig for *Stats-Kirkens* strænge *Orden* og *stive Ensførmighed*, som længe kun har staaet paa *Papiret*, være værdt at opoffre den *borgerlige Fred* og *Enighed* i *Livet*, som vi dog neppe har formeget af, eller kan man maaskee ogsaa nøies med den paa *Papiret*?

Vist nok er *Siendøberiet* endnu en *Ubetvivelighed*, men deels er *Religions-Forfølgelse* aldrig

en Ubetydelighed, og deels vil den, saalænge den vedvarer, enten gjøre Giendøberiet, eller dog, hvad her er det Samme, Udtrædelsen af Stats-Kirken betydeligere Dag fra Dag. Er nemlig Giendøberiet, uagtet det er et Gienfærd fra det 16de Aarhundrede, uagtet det hverken kirkehistorisk eller, saavidt jeg kan sionne, naturhistorisk har nogen Rod i Danmark, og uagtet det hidtil kun havde meget ringe Talsmænd, er det, desuagtet, blot ved Forfølgelsen kiendelig voxet, hvad vil da blive Tilfældet, naar blot Halvdelen af dem, der er misfornøiede med Stats-Kirken, enten i sin lovmæssige Skikkelse, eller i sin nærværende, indvortes opløste, fortvivlede Tilstand, naar blot Halvdelen af dem enten gaaer over til Giendøberne, eller finder dog, de maae gjøre ligesaa meget, som Giendøberne, for hvad de kalder deres Tro og Overbeviisning i Salighedens Sag? Skulde dette ikke for Jurister, saavelsom for Theologer, være værdt alvorlig at betænke, for det er bagefter? Troer man saaledes ikke, der er gode Hoveder med Theologisk Attestats, og selv med Præsteskjole, som ansee Bærnedaaen for unyttig og Bibelen for den eneste Troesbekiendelse, man bør vedkiende sig, eller stoler man paa, at end ikke Een af dem kan blive Giendøber, ikke Een af dem vil have saameget Mod, som Brødrene Mønster, ikke Een af dem kunne faae Lyft til at blive Martyr for saa godt Kiøb, som det kan naaes i Danmark, hvor man vel tidt truer meer end man skulde, men dog sjelden nænner ret at

staae til? Ved man kanske endnu ikke i Danmark, at Folk i det N i t t e n d e Aarhundrede ingenlunde er saa ligegyldige ved Troens og Salighedens Sag, som man sædvanlig var i det A t t e n d e, eller indseer man ikke, at naar Forfølgelsen mod Gjendøberne vedvarer, da maae de Præster i Stats-Kirken, som har nogen Tro, føle sig nødt til at yve i det mindste l i g e s a a m e g e t for den, som Gjendøberne for deres, hvis de ikke vil staae i et foragteligt Lys hos Folket? Nu, jeg kan godt forstaae, at alle disse Ting ei staae nær saa klart for Alle, som for mig, hvis historiske Natur og Studier, og hele indvortes og udvortes Liv, giennem en heel Menneſkealder uafsladelig har ført til Betragtningen og Dverveielſen deraf; men hvorfor vil man dog a l d r i g ændse hvad jeg giver gode Grunde for, og hvi vil man dog slet ikke tænke paa, hvad man, ved slet ingen Frihed at taale, enten inden i Stats-Kirken eller udenfor den, omſider maa drive enten mig eller mine Præste-Benner til, om aldrig for andet, saa dog for at bevise, det er vort A l v o r baade med den Tro, vi har forkyndt, og med den Frihed, vi har tilraadt, og med den Kraft, vi paastaer, e n h v e r A a n d, end ſige da Guds Egen, har til at trodse alt det V e r d s l i g e, der vil beherſte den!

Dog, tilbage til Hoved-Sagen, som h e r er, at jeg giver m i n S t e m m e, og vilde give titusinde Stemmer, om jeg havde dem, i m o d Forfølgelsen af de „gudelige Forsamlinger“ og af „Gjendøberne,“ ikke fordi jeg har mindste Sympathi med nogen af Delene,

men fordi det staaer soleklart for mig, at al Religions-
 Forfølgelse er uchristelig og antilutherisk,
 er i Danmark aldeles unaturlig, og under vor
 Stats-Kirkes indvortes opløste, forvirrede Tilstand, saa
 aabenbar ubillig og urimelig, at Religions-Forfølgelse
 ingensteds og til ingen Tid (skiondt det vil sige meget)
 har gjort saa stor en Ulykke, som den vilde gøre her,
 hvor den kun ved et Mirakel hidtil er hindret fra at
 gøre Stats-Kirkens bedste Venner til dens Fiender,
 kaste Regjeringens troeste Tilhængere i Oppositionens
 Arme, og ødelægge det fredeligste og kærligste F o l
 k e l i v, der har blomstret paa Jorden!

Jeg stemmer derhos med „Kiøbenhavnsposten,“
 ligesom den har stemt med mig (skiondt vi ellers sjel-
 den stemme overeens) der i, at ved flige Leiligheder
 skal man aldrig regne S t a t s = G e i s t l i g h e d e n s
 Indvendinger, og gjør bedst i aldrig at spørge den
 om sin Mening, da det kun er at lede den i Fristelse,
 og det i en Fristelse saa stor, at den endnu aldrig
 blev overvundet i denne Verden. Saavidt jeg veed,
 har nemlig endnu aldrig M æ n g d e n af bestfittede
 Læger anbefalet fri Udvøvelse af hvad de kaldte
 Kvassalveri, eller noget priveligeret L a u g med de
 fleste Stemmer anbefalet P r i v i l e g i e t s D y -
 h æ v e l s e, om det saa end var Borger-Samfundet
 nok saa skadeligt, og maatte ganske sikkert forberede
 Laugets Undergang, og hvorledes kan man da vente,
 at en G e i s t l i g h e d, der har Brev paa at herste,
 og har ovenikøbet stykket Herstabet ud, saa hver har
 faaet sin Part, skulde i det Hele stemme for kirkelig

Frihed? Alt nu heller ikke den Danske Stats-Geistlig-
 hed i denne Henseende gjør nogen Undtagelse, det stil-
 lede desuden jo Hovedstadens Geistlighed
 tilstrækkelig Borgen for, da man i Koeskilde,
 forleden Aar, var nær ved at anbefale Sognebaan-
 dets Løsning i samme Grad, som det findes
 løst i Hovedstaden, thi desuagtet stemmede jo
 alle Kiøbenhavns Præster uden Undtagelse
 derimod, og det trods Ordsproget, som siger, at
 fælles Skæbne er sød, og trods den soleklare For-
 deel det er for en Stats-Kirke, som et Heelt, at man
 kan gaae ind ad hvilken Dør, man vil! Har altsaa
 vor Stats-Geistlighed ei engang kunnet finde sig i en
 Smule Dpoffrelse af den enkelte Sognepræst for
 hele Geistlighedens og Stats-Kirkens Skyld, ei engang
 kunnet finde sig deri paa en Tid, da den dog veed,
 den ligger i en aabenbar Selv-Modsigelse,
 som, naar Sognebaandet ikke løses, maa udrydde al
 statskirkelig Fromhed hos Folket og frem-
 tvinge Secter; hvorledes skulde den da stemme for
 en Frihed, der unægtelig gjør et Skaar i hele
 Geistlighedens udelukkende Privilegium, og kan
 for den Enkelte have langt ubehageligere Følger end
 at dele Tilhørere, Confirmander og Skriftebørn med
 en Embeds-Broder! Nei, imod Stats-Geist-
 lighedens Billie tog Christendommen sig den
 Frihed at være til, baade i Jerusalem og i hele
 det Romerske Rige; imod Stats-Geistlighedens Billie
 tog Morten Luthersig den Frihed at reformere;
 imod Stats-Geistlighedens Billie fik Lutherdøm-

men Indpaa i Danmark og bemægtigede sig Stats-Kirken, imod Stats-Geistlighedens Billie er Religions-Friheden (liberty of worship) indført i England, og imod Stats-Geistlighedens Billie emanciperede Hertugen af Wellington og Robert Peel de 3rste Catholiker; saa hvor man vil vente paa Friheden, til den anbefales af en Stats-Geistlighed i det Hele, maa man sikkert vente til Tusindaaars-Riget kommer. Saasnart derimod Noget tager sig selv den Frihed, Geistligheden nægter, som nu hos os Giendøberne, da er Lodden kastet, da kan der ikke længer ventes, da maa der vælges mellem Religions-Frihed under en eller anden Skikkelse, eller Religions-Forfølgelse; Majestæten har tydelig nok ladet forstaae, at Han ønsker Frihed under en sømmelig og fredelig Skikkelse, og Stats-Geistligheden har kun alt for tydelig vist, den ønsker at undgaae Friheden under alle Skikkelser, saa det er ganske klart, som Kiøbenhavns-Posten bemærker, at hvis ikke Majestæten afgior Sagen, efter sit eget og sine Loykyndiges Skion, paa en rimelig Maade, da faae vi en Religions-Forfølgelse ligesaa urimelig og selvmodsigende, som de Langelandske Præsters Erklæring, men viskelig ikke, som den, til at smile ad eller glemme i Hast! Dog, det milde Forsyn, som hidtil vaagede over Danmark, vil vist ikke i dette farlige Dieblif unddrage os sin Omhu, men, ogsaa mod Stats-Geistlighedens Billie, frelse den Danske Stats-Kirke, og bevare Danmarks Ry som Fredens Hjem!

